

7. Als je voor een dubbeltje geboren bent.....

Verandering van inkomen tussen opeenvolgende generaties

In Nederland bestaat er een relatie tussen het inkomen van kinderen en hun ouders. Voor ieder procent dat de vader meer verdiende dan andere vaders, was het inkomen van het kind gemiddeld 0,2 procent hoger dan dat van kinderen van andere vaders. Dit komt redelijk overeen met de samenhang in inkomen tussen generaties in andere landen. Met name in de laagste en in de hoogste inkomensklasse was de samenhang met het inkomen van de vaders het grootst.

In dit artikel wordt nagegaan hoe groot de samenhang in hoogte van het inkomen tussen twee opeenvolgende generaties is. Verdienen kinderen van ouders met een relatief hoog inkomen in verhouding tot andere kinderen ook een hoog inkomen? Naarmate het verband tussen het inkomen van ouders en hun kinderen sterker is, zijn de mogelijkheden voor de kinderen zelf beperkter om hun plaats op de inkomensladder te beïnvloeden. Hoe kleiner de inkomensmobiliteit tussen twee opeenvolgende generaties is, des te meer geldt: als je voor een dubbeltje geboren bent, word je nooit een kwartje.

Als verklaring voor de samenhang in inkomen tussen twee opeenvolgende generaties is, naast erfelijke aanleg, ook het ouderlijke milieu van belang. Zo hebben ouders met een hoog inkomen meer financiële mogelijkheden om bij te dragen aan de kosten van goed onderwijs voor hun kinderen. Ook kan de genoten opleiding of het beroep van de ouders voor hun kinderen een voorbeeldfunctie vervullen en hierdoor de studie- en beroepskeuze van het kind meebepalen. Verder kan de buurt waarin de ouders wonen, gevolgen hebben voor welke 'vriendjes en vriendinnetjes' de kinderen hebben en daarmee de normen en waarden van het kind beïnvloeden.

Afbakening onderzoekspopulatie

Om de samenhang in het inkomen van twee opeenvolgende generaties na te gaan, is gebruik gemaakt van de bestanden van de inkomensstatistiek uit 1981 en 1998. Door beide statistieken te koppelen konden de inkomens van ouders en kinderen met elkaar vergeleken worden. Daarbij is gebruik gemaakt van een relatieve klas-senindeling. Bij de ouders is deze gebaseerd op het inkomen in 1981, bij de kinderen is dat het inkomen in 1998. Het inkomen van de ouders is naar inkomenshoogte ge-ordend en vervolgens in vijf groepen van gelijke omvang, zogenaamde 20%-groepen, ingedeeld. Bij de kinderen werd dezelfde methode gebruikt op basis van hun inko-men uit 1998.

In de uitwerking van de hier geschetste methodiek moesten bepaalde keuzes worden gemaakt die voor de interpretatie van de uitkomsten van belang zijn.

- Er treedt bij de koppeling selectiviteit op omdat van de steekproefpersonen uit het inkomensonderzoek 1998 alleen de dan nog levende ouders konden worden getraceerd.
- Het in deze bijdrage gebruikte inkomensbegrip is het persoonlijke inkomen uit arbeid of uit onderneming, uitgedrukt in prijzen van 1995. Om verder een goede vergelijking van dit inkomen mogelijk te maken, zijn alleen degenen geselecteerd die het gehele jaar werkzaam waren.
- In deze analyse moet het inkomen een indicatie zijn van hetgeen iemand onder normale omstandigheden in zijn leven verdient. Daarom zijn personen die - om wat voor reden dan ook - minder verdienen dan de lage inkomensgrens (in prijzen van 1995: 18 306 gulden per jaar) buiten beschouwing gelaten.
- Verder zijn leeftijdsriteria gesteld om de onderlinge vergelijkbaarheid van inko-mens te bevorderen. De 'kinderen' moesten minimaal 35 jaar oud (peiljaar 1998) zijn, de 'ouders' jonger dan 55 jaar (peiljaar 1981).
- Werkende moeders zijn vanwege hun geringe steekproefaantal niet in de analyse opgenomen.

Na bovenstaande selecties bleven er 797 vader-kind paren over, waarbij zowel va-der als kind aan de eerder vermelde criteria voldeden.

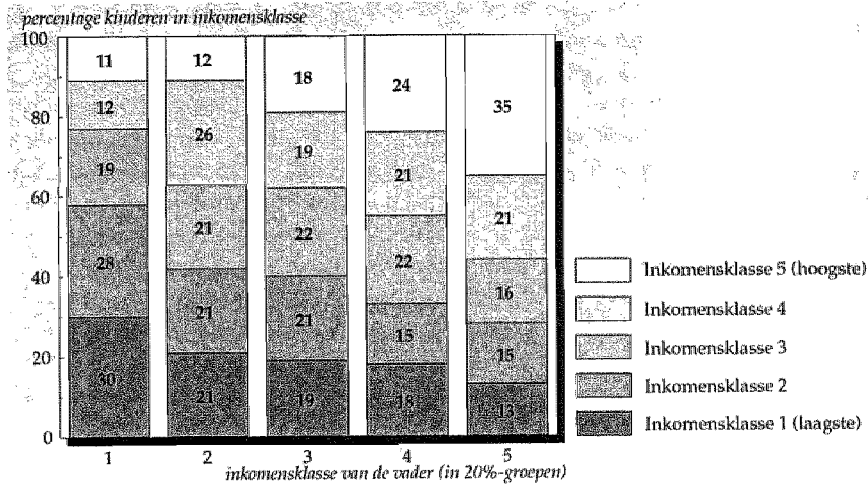
Nederland in vergelijking met andere landen

Het inkomen van Nederlanders was gemiddeld 0,21 procent hoger dan dat van andere Nederlanders als hun vaders een 1 procent hoger inkomen hadden dan dat van andere vaders. Deze samenhang van 0,21 is berekend door reke-ning te houden met de effecten van leeftijd en geslacht op inkomen. Naarmate de samenhang in inkomen tussen opeenvolgende generaties groter is, zijn de intergenerationele inkomensveranderingen kleiner. Uit internationaal onder-zoek naar de inkomensmobiliteit in bijvoorbeeld de Verenigde Staten, Canada en Zweden blijkt dat in deze landen de samenhang in inkomen tussen ouders en kinderen in dezelfde orde van grootte lag als in Nederland, hoewel in som-mige onderzoeken uitschieters van 0,5 voorkwamen.

Inkomensmobiliteit per inkomensklasse

Inkomensveranderingen tussen generaties kunnen ook worden weergegeven door de kans van kinderen om, gegeven de inkomensklasse van hun vaders, in een bepaalde inkomensklasse terecht te komen. Grafiek 7.1 geeft dit weer. Elke kolom uit de grafiek heeft betrekking op 20 procent van de vaders. Van elke 20 procent van de vaders is weergegeven in welke inkomensklasse hun kinderen terechtkomen. Inkomensklasse 1 is de laagste en inkomensklasse 5 is de hoogste inkomensklasse. Als er helemaal geen samenhang is tussen de inkomensklassen van vaders en kinderen, dan zijn de kinderen van de vaders van een bepaalde inkomensklasse verdeeld in inkomensklassen van exact 20 procent. Een kolom uit grafiek 7.1 zou dan uit 5 gelijke delen van 20 procent bestaan. De inkomensverdelingen van twee opeenvolgende generaties zijn dan onafhankelijk van elkaar, hetgeen inhoudt dat de inkomensmobiliteit zeer groot is. In het andere uiterste komen alle kinderen in dezelfde inkomensklasse als hun vader terecht. Dan is er volledige samenhang in inkomen en is de inkomensmobiliteit tussen generaties nihil. Met andere woorden: de kinderen nemen in de inkomensverdeling van 1998 een zelfde positie in als de vaders destijds in de inkomensverdeling van 1981.

7.1 Inkomensklasse van tweede generatie (kinderen, 1998) naar inkomensklasse van eerste generatie (vaders, 1981)

Bron: Inkomensstatistiek

Beperkte veranderingen in de laagste en hoogste inkomensklassen

Grafiek 7.1 laat zien dat kinderen van vaders in de laagste inkomensklasse (klasse 1) een relatief kleine kans hadden om in de hoogste inkomensklasse (klasse 5) terecht te komen. De kans om in de hoogste inkomensklasse te belanden was slechts 11 procent. Dit was iets meer dan de helft van de kans als er geen samenhang zou zijn (20 procent). Een soortgelijke situatie deed zich voor ten aanzien van de kans van deze kinderen om in de op één na hoogste

inkomensklasse te belanden. De kans van kinderen van vaders in de laagste inkomensklasse om in de laagste of de op één na laagste inkomensklasse te belanden was bijna 60 procent, hetgeen 40 procent zou zijn als er geen samenhang was. De opwaartse inkomensmobiliteit vanuit de laagste inkomensklasse was derhalve relatief laag.

Uit de grafiek blijkt dat kinderen van vaders in de hoogste inkomensklasse 35 procent kans hadden om in de hoogste inkomensklasse te belanden, tegenover 20 procent als er geen samenhang zou zijn. De kans van een kind met een vader in de hoogste inkomensklasse om in de laagste inkomensklasse terecht te komen was slechts 13 procent, en om in één van de drie onderste inkomensklassen te belanden slechts 44 procent, tegenover 20 respectievelijk 60 procent als er geen samenhang zou zijn. Dit betekent dat de neerwaartse inkomensmobiliteit vanuit de hoogste inkomensklasse relatief laag was.

Verder blijkt dat de kans dat kinderen in de hoogste inkomensklasse terechtkwamen, toenam naarmate de inkomensklasse van de vader hoger was. De kans dat kinderen in de laagste inkomensklasse terechtkwamen, nam daarentegen af met de inkomensklasse van de vader.

Relatief grote mobiliteit bij de middelste inkomensklassen

De drie middelste inkomensklassen 2, 3 en 4 vertoonden een minder duidelijk patroon dan de laagste of hoogste inkomensklasse. Voor de middelste inkomensklassen geldt dat de kans dat een kind in dezelfde inkomensklasse als zijn vader terechtkwam iets groter was dan 20 procent, namelijk 21, 22 en 21 procent voor respectievelijk de inkomensklassen 2, 3 en 4. Kinderen van vaders uit inkomensklasse 2 hadden weliswaar een grotere kans om in inkomensklasse 4 te belanden (26 procent), maar daar staat tegenover dat ze een aanzienlijk kleinere kans hadden om in de hoogste inkomensklasse te belanden (slechts 12 procent). In het algemeen hadden kinderen uit de middelste inkomensklassen een iets grotere kans om in dezelfde of in een aangrenzende inkomensklasse als die van hun vaders terecht te komen, hetgeen wijst op een relatief grote inkomensmobiliteit tussen generaties voor deze inkomensklassen.

Inkomensmobiliteit per inkomensklasse verschillend

De inkomensmobiliteit was kleiner in de laagste en hoogste inkomensklasse dan in de middelste inkomensklassen. Voor de uiterste inkomensklassen waren de eerder genoemde effecten van erfelijke overdracht en ouderlijk milieu van de generatie van ouders op de inkomenspositie van de generatie van kinderen blijkbaar relatief groot. Voor de laagste inkomensklasse kan geconcludeerd worden dat 'wie voor een dubbeltje geboren is, wordt nooit een kwartje' in sterke mate opgaat. Voor de hoogste inkomensklasse geldt als variant daarop 'wie voor een kwartje geboren is, wordt nooit een dubbeltje'. Voor de drie middelste inkomensklassen was de inkomensmobiliteit tussen generaties aanzienlijk groter, waardoor voor deze inkomensklassen veel meer geldt dat 'dubbeltjes en kwartjes veel gemakkelijker stuivertje-wisselen' tussen generaties dan voor de laagste of hoogste inkomensklasse.